

Evropský platební rozkaz v kontextu českého civilního procesu

JUDr. Ing. Radovan Dávid

Masarykova univerzita, Právnická fakulta, Katedra občanského práva, Česká republika

Annotation

The relations within the European Community are conceived as typical legal relations between two (ore more) subjects with different domiciles. Their main aim is to realize their commercial or other legal (and financial) interests, so they really need the legal protection. This protection is vested within the regulations of civil procedure law. European Community adopted regulation No. 1896/2006 of the European Parliament and of the Council of 12th December 2006 creating a European order for payment procedure that came into force on 12th December 2008. The purpose of this Regulation is to simplify, speed up and reduce the costs of litigation in cross-border cases concerning uncontested pecuniary claims by creating a European order for payment procedure. This article deals with the basic questions of summary proceedings and it also describes its incidence on interpretation of European order for payment procedure.

Evropské společenství si jako jeden ze základních cílů své existence stanovilo vytvoření společného trhu a posléze také hospodářské, resp. měnové unie, jejichž efektivní fungování mimo jiné zajišťuje realizaci společných politik. Cílem tedy je vytvoření konvergentního celku, jehož obecný rozvoj i odstranění ekonomických rozdílů jednotlivých regionů budou zajištěny vytvořením vnitřního trhu.

Vytvoření a samotná realizace vnitřního trhu však ještě neznamená nutné sjednocení přístupu právních řádů jednotlivých členských zemí k problematice vnitřního trhu. Je nutno si uvědomit, že (jednotný) vnitřní trh Evropského společenství se nutně realizuje skrze společenské vztahy, z nichž převážná většina jsou současně

vztahy právními. Pro ekonomický, a de facto také sociální, rozvoj celého společenství je proto nadmíru nutné rovněž stanovit základní podmínky právní regulace a posléze také právní ochrany.

Nejinak je tomu i v případě tzv. nesporných pohledávek. Znakem vyspělé společnosti je upuštění od svépomoci,¹ či dokonce násilného vymáhání plnění povinností, postupuje se tedy vždy cestou právní, tedy řádným uplatněním svých práv u nezávislého a nestranného orgánu (typicky soudu), jenž konstatuje, komu právo svědčí. Teprve toto „nalezení“ práva je skutečným a jediným nezbytným předpokladem pro nucený výkon splnění povinností odpovídajících tomuto právu i proti vůli povinného subjektu. Má-li být Evropské společenství skutečným efektivně fungujícím (hlavně ekonomicky) prostorem, je naprosto nezbytné, aby i subjekty k němu příslušející skutečně pocitovaly prvky efektivní ochrany. Rychlost a nízká nákladnost realizace práv a povinností z právních vztahů vyplývajících (byť cestou jejich nuceného výkonu) pak významnou měrou přispívají k dosažení tohoto stavu. Jednou z velmi významných cest nápomoci vytvoření takové skutečnosti je mimo jiné vytvoření efektivního a především jednotného systému právní úpravy rozhodování, vzájemného uznávání a především vynucení plnění tzv. nesporných pohledávek. Právě řízení ve věcech nesporných pohledávek svým charakterem mohou posloužit jako jeden z nejzářivějších příkladů úspěšné realizace sjednoceného přístupu k úpravě procesního práva na území členských států Evropského společenství. Zatímni (do přijetí nařízení č. 1896/2006) právní úprava v některých jednotlivých členských zemích bohužel zatím neumožňovala, aby zkrácená řízení ve věcech nesporných pohledávek probíhala i pro vztahy s mezinárodním prvkem.

Právě na tomto místě si dovoluji učinit významný závěr, že efektivní právní úprava a zejména vynutitelnost práva mohou hrát v ekonomických vztazích zásadní úlohu. Vzhledem k regionálně-rozvojovým teoriím,² zejména pak teoriím vzájemných vazeb a ovlivňování, resp. např. výrobní multiplikace, může zvýšení nákladů (a to jak např. soudních poplatků, tak i časového prvku) soudního

¹ Macur, J. Kurs občanského práva procesního. Exekuční právo. Praha: C.H.Beck, 1998, s. 3.

² Srov. např. Žitek, V. Regionální ekonomie a politika. Brno: MU, 2004.

vymáhání pohledávek po druhé straně vztahu vést k ekonomickému zhroucení subjektu, na němž jsou další závislé. V konečném důsledku může tento efekt (ač relativně zmírněný) negativně dopadnout na stát, a to jak v oblasti fiskální, tak zejména i sociální.

Proto není možné problematiku právního sjednocování, tím spíše pak v rovině práva procesního a exekučního, nijak opomíjet či zlehčovat.

1. Právní vztahy v rámci Evropského společenství

Vztahy vznikající a existující mezi jednotlivými (soukromoprávními) subjekty přináležejícími k členským státům společenství je nutno respektovat jako vztahy soukromoprávní, byť ještě pořád vnímané jako vztahy s mezinárodním, resp. cizím prvkem, neboť hranice právních řádů zůstávají prakticky pořád zachovány. Nicméně i tak tyto vznikající vztahy musí nutně požívat stejného stupně ochrany jako vztahy ryze vnitrostátní. Proto harmonizační, či dokonce unifikační charakter přístupu členských států k řešení právní regulace vztahů s mezinárodním prvkem jednolitě na území Evropských společenství nelze v žádném případě považovat za zvýhodňování těchto vztahů před vztahy vnitrostátními, neboť tento postup členských států právě přispívá ke „zrovnoprávnění“ těchto vztahů se vztahy vnitrostátními. Každý vztah vznikající na území společenství tak nadále musí požívat naprosto stejné právní ochrany, ať už se jedná o vztah přesahující hranici členských států, či nikoliv.

Nejvýznamnějším charakterem práva jako normativního systému je jeho vynutitelnost státní mocí,³ tedy nejen stanovení subjektivních práv jednotlivým členům společnosti prostřednictvím norem práva objektivního, ale také zejména jejich ochrana prostřednictvím možnosti vynucení si splnění povinnosti za použití státní moci. Při nesplnění tohoto základního znaku práva by se tak na území státu

³ K tomu více např. Knapp, V. Teorie práva. Praha: C. H. Beck, 1995.

jednalo o „nedostatečně účinný právní řád, jehož subjekty nemohou použít potřebné mocenské prostředky k jeho prosazení.“⁴

Proto každé (až na případné výjimky)⁵ subjektivní právo je vybaveno nárokem mu odpovídajícím a znamenajícím možnost domáhat se tohoto práva taktéž u soudu, což znamená, že každé právo požívá stejné ochrany a stejné možnosti přístupu k soudu. Na tomto místě tak lze spatřit jednu z velmi významných vazeb mezi hmotným a procesním právem, která ač nevytváří jeden celek, jsou na sobě zcela existenčně závislá. Existence procesního práva bez existence práva hmotného, resp. subjektivních práv jednotlivých členů společnosti by byla stejně nemyslitelná, jako existence subjektivních práv jednotlivých členů společnosti bez možnosti jejich vynutitelnosti státní mocí. „*Faktické vynucení plnění každé povinnosti (odpovídající určitému právu) lze realizovat pouze v přísně stanoveném rámci určitého právního řízení.*“⁶ Je tak nutno, až na skutečně neodvratitelné útoky proti subjektivnímu právu, odmítnout užití svépomoci.

Nejinak je tomu i v případě právních vztahů vznikajících mezi jednotlivými soukromoprávními subjekty přináležejícími k členským státům Evropského společenství. Také jejich hlavním cílem je úprava určitých práv a povinností mezi účastníky (subjekty) tohoto vztahu, ať už se jedná o povinnosti povahy peněžité či nepeněžité (výjimečně i personální) a jim odpovídající práva. Převážná většina smluvních závazkových vztahů sice vzniká na základě vzájemné důvěry mezi účastníky do tohoto vztahu vstupujících, nicméně velmi významným znakem jejich motivace pro vstup do tohoto právního vztahu je, že tito účastníci si plně uvědomují případné následky nesplnění svých povinností, resp. možnosti soudní ochrany v případě nerealizace svých subjektivních práv z právních vztahů jim vyplývajících.

⁴ Macur. J. Kurs občanského práva procesního. Exekuční právo. Praha: C.H.Beck, 1998, s. 1.

⁵ Typicky práva promlčená.

⁶ Macur. J. Kurs občanského práva procesního. Exekuční právo. Praha: C.H.Beck, 1998, s. 2.

2. Řízení ve věcech nesporných pohledávek

Jak již bylo naznačeno výše, jedním z hlavních znaků práva jako normativního systému je jeho vynutitelnost státní mocí, což ostatně je také nejzásadnějším prostředkem ochrany subjektivního práva. Pro zachování podstaty práva tedy postačí, aby byla zajištěna možnost subjektů se této ochrany domáhat, avšak pro dosažení efektivity práva je nutno trvat ještě na dalších podmínkách. Jestliže právo stanoví jako jednu ze základních zásadu „práva náležejí bdělým“, tedy že každý subjekt je povinen využít všech dostupných právních prostředků k uplatnění svých práv také v náležitě lhůtě, musí obdobné platit také pro právo jako ochránce subjektů. Právo bude skutečně efektivní, jestliže bude náležitou ochranu poskytovat okamžitě, resp. bez neodůvodněného prodlení a za co nejmenších nákladů (zejména finančních). Nicméně není možné vypustit určité fáze, kterými proces uplatňování práv prochází.

2.1 Objektivní potřeba zvláštní právní úpravy

Jestliže určité právo vyplývá přímo z hmotněprávního vztahu, není možné v případě jeho porušení, resp. nesplnění povinnosti, vymáhat jej přímo, neboť ochrana subjektivních práv je možná pouze cestou soudního řízení a nucený výkon práva prostřednictvím exekučního řízení je možný pouze tehdy, bude-li existovat tzv. exekuční titul, tedy výsledek nalézacího řízení, ve kterém soud autoritativně rozhodl, zda právo existuje, či nikoliv, resp. zda mu bude poskytnuta právní ochrana.⁷ Proto možnost přímého vynucení práva cestou exekuce je možná pouze tehdy, bude-li existovat (zpravidla) pravomocné rozhodnutí soudu, jež bude jeho přímým předpokladem. Proto, má-li být právo skutečně efektivním ochráncem subjektů i na území Evropských společenství, je zcela nezbytné, aby rovněž existovala právní úprava, která tuto efektivitu zajistí. Vzhledem k narůstajícímu počtu tzv. nesporných pohledávek, které tedy obě strany uznávají, není zcela účelné, aby proces výkonu

⁷ V českém právním řádu tvoří výjimku z tohoto postupu pouze tzv. notářské a exekutorské zápisy se svolením k přímé vykonatelnosti.

práva v sobě zahrnoval „nadbytečné“ prvky prodlužování. Ve věcech nesporných pohledávek tedy téměř všechny členské země upravují tzv. zkrácená řízení, která jsou zaměřena pouze na vydání platebního rozkazu, jenž má stejné účinky jako pravomocný rozsudek a stává se tedy vykonatelným exekučním titulem, avšak soudní řízení ve věcech těchto nesporných pohledávek je podstatně kratší, neboť soud v plném rozsahu nezkontroluje skutečnost a ve věci v žádném případě nenařizuje ústní jednání. Proto je možné k takovému rozhodnutí dospět řádově v několika dnech.

2.2 Zkrácená (rozkazní) řízení

Na území České republiky, ale samozřejmě také v mnoha dalších zemích Evropského společenství, existuje platná právní úprava, která mimo jiné reguluje soudní řízení ve věcech nesporných pohledávek v rámci tzv. zkrácených řízení. Adjektivum „zkrácené“ vyjadřuje skutečnost, že se v daném soudním řízení nerealizuje soudní jednání, neboť v případě nespornosti pohledávky *de facto* ani není nutné, resp. by způsobovalo nadbytečné prodlužování soudního řízení.

Až do roku 2008 český občanský soudní řád⁸ upravoval pouze úpravu tzv. platebního rozkazu a směnečného nebo šekového platebního rozkazu. Na základě postupné elektronizace justice došlo k další změně, přesněji rozšíření právní úpravy na oblast i tzv. elektronického platebního rozkazu a počátkem roku 2009 také k výslovné úpravě tzv. evropského platebního rozkazu, který je přímým následkem realizace snah o vytvoření efektivního nástroje pro vynucení nesporných pohledávek majících (byť v rámci Evropských společenství) mezinárodní charakter.

Mezi základní znaky zkrácených řízení⁹ patří zejména skutečnost, že dříve, než dojde k vynucení nesplněné (peněžitě) povinnosti, je vždy nutné, aby existoval exekuční (vykonatelný titul), jenž až na výjimky¹⁰ je vždy rozhodnutím ve věci. Dalším znakem je možnost

⁸ Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

⁹ Srov. např. Stavínohová, J., Hlavsa, P. *Civilní proces a organizace soudnictví*. Brno: MU a Doplněk, 2003.

¹⁰ S ohledem na § 274 českého občanského soudního řádu nejsou ze své povahy rozhodnutími exekuční tituly notářského zápisu a exekutorského zápisu se svolením k vykonatelnosti.

důvodně předpokládat, že daná pohledávka je nesporná, což tedy znamená, že ani jedna ze stran, zejména pak žalovaný, ji nebude popírat. V případě pochybností na straně žalovaného vždy existují možnosti domáhat se účinné ochrany. Ačkoliv se tedy jedná o pohledávku nespornou, nelze tento fakt zaměňovat s dělením nalézacího řízení na sporné a nesporné. Vzhledem k tomu, že se zde jedná o faktický spor dvou stran, žalobce a žalovaného, s jednoznačnými prvky kontradiktornosti, jde samozřejmě o řízení sporné.

Česká právní úprava v případě aplikace ustanovení o platebním rozkazu¹¹ dle § 172 a následujících občanského soudního řádu nevyžaduje jednoznačný výslovný požadavek žalobce, aby soud rozhodl právě platebním rozkazem. Soud tedy může rozhodnout platebním rozkazem. Dalším významným znakem současné právní úpravy je, že soud takto může rozhodnout i bez slyšení žalovaného, což řízení velmi výrazně urychluje, neboť pro rozhodnutí „stačí“, aby uplatňované právo vyplývalo pouze ze skutečností tvrzených žalobcem.

Velmi významným je však ustanovení § 173 odst. 1 občanského soudního řádu, tedy že není přípustné náhradní doručení. Je tedy nutné, aby žalovanému bylo vždy doručeno do vlastních rukou, neboť případná aplikace fikce doručení by nedůvodně zhoršovala postavení žalovaného, jenž by se o probíhajícím soudním řízení vlastně ani nedozvěděl a současně již neměl možnosti účinné obrany. Nebude-li tedy doručeno, resp. podá-li žalovaný proti tomuto rozhodnutí odpor, musí být tento platební rozkaz zrušen.

Odlišná pravidla pak platí pro směnečný nebo šekový platební rozkaz ve smyslu ustanovení § 175 občanského soudního řádu, který se vyznačuje vícero významnými odchylkami. Zejména jde o povinnost žalobce, aby soudu předložil originál směnky nebo šeku a vydání směnečného nebo šekového rozkazu výslovně navrhoval. V tomto případě je přípustné i náhradní doručení. Případné podání námítky (ne tedy odporu) má za následek „pouze“ jejich projednání, nikoliv tedy přímo jeho zrušení.

¹¹ Více viz Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád – komentář. I. díl. 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2006, s. 770 a násl.

Novými ustanoveními českého občanského soudního řádu jsou § 174a o elektronickém platebním rozkazu¹² a § 174b o evropském platebním rozkazu.¹³

3. Od plánů k nařízení

Základem pro současný právní stav se stal čl. 65 Smlouvy o založení Evropského společenství, které si dle tohoto ustanovení ukládá povinnost postupnými opatřeními podporovat spolupráci v oblasti justice, a to zejména (logicky) s ohledem na řízení ve věcech s mezinárodním prvkem. Tento článek toto podmiňuje zejména zájmem na řádném fungování vnitřního trhu (zejména z důvodů, jež byly naznačeny výše).

3.1 První koncepce

Již od konce 90. let došlo k vedení mnoha jednání, jejichž hlavním cílem bylo přijmout právní úpravu, jež bude lépe regulovat vedení občanského soudního řízení zejména ve věcech drobných a především nesporných pohledávek. Prvotním skutečným výsledkem těchto snah byla výzva z roku 1999, kterou Evropská rada na zasedání v Tampere vyzvala Radu a Evropskou komisi k vytvoření nových předpisů s výslovným uvedením i právní úpravy platebních rozkazů, či lépe řečeno zkrácených řízení.¹⁴ To bylo motivováno zejména provedeným statistickým průzkumem, který konstatoval, že řízení ve věcech nesporných pohledávek představují (dle jednotlivých členských zemí) 50 až 80 % celkového nápadu obecných soudů.

¹² Na základě novely provedené zákonem č. 123/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 97/1963 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, ve znění pozdějších předpisů.

¹³ Na základě novely provedené zákonem č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony.

¹⁴ Více viz v Zelené knize o řízení o evropském platebním rozkazu a opatřeních ke zjednodušení a urychlení řízení o sporech týkajících se drobných pohledávek, dostupné na <http://eur-lex.europa.eu>.

Na základě této výzvy přijala Rada koncem roku 2000 společný program Komise a Rady o opatřeních k provádění zásady vzájemného uznávání rozhodnutí v občanských a obchodních věcech. Posléze byla v roce 2002 dokončena a Komisí přijata společná Zelená kniha o řízení o evropském platebním rozkazu a opatřeních ke zjednodušení a urychlení řízení o sporech týkajících se drobných pohledávek. Na tomto místě Zelená kniha jednoznačně odůvodňuje přijetí právní úpravy evropského platebního rozkazu právě nutností získání vykonatelného rozhodnutí pro eventuální nucený výkon rozhodnutí, což je samozřejmě motivováno pokud možno co nejnižšími náklady, resp. finančními ztrátami v rámci co nejrychlejšího vynucení splnění povinnosti.

3.2 Podmínky pro budoucí nařízení

Zcela stěžejním předpokladem pro budoucí právní úpravu řízení o evropském platebním rozkazu byl požadavek na rychlost a efektivnost takového soudního řízení. Jakékoliv soudní řízení se zajisté bude potýkat s nutným řešením časové otázky. Ačkoliv vychází Zelená kniha zejména z přezkoumání a analýzy jednotlivých národních úprav zkrácených řízení, vyslovuje současně fakt, že soudní řízení ve věcech s mezinárodním prvkem zákonitě budou znamenat další zdržení.

Další otázky, které vzešly při přijímání Zelené knihy, se dotýkaly dalších závažných dopadů budoucího nařízení.¹⁵ Šlo zejména o otázku, zda se bude občanské soudní řízení upravovat tímto nařízením jen v případech věcí s mezinárodním prvkem, či zda jej bude možné použít i na soudní řízení ryze vnitrostátní. V této souvislosti si dovoluji učinit poznámku, že pro Českou republiku (v roce 2002 samozřejmě ještě ne jako člena Evropského společenství, v roce 2006 při přijetí nařízení však také) nebylo pro řízení ve věcech ryze vnitrostátní nutné, aby se tato právní úprava na ně vztahovala, neboť současný stav v ustanoveních § 172 až 175 českého

¹⁵ Při pohledu do Zelené knihy je však možno spatřit i řešení zcela fundamentální otázky o samotné podstatě společné právní úpravy, tedy zda bude řešena formou směrnice, či zda se bude jednat o nařízení. Jak již bylo naznačeno, zvítězila volba ve prospěch nařízení, která se v tomto bodu jevila jako rychlejší a efektivnější.

občanského soudního řádu (byť s výhradami některých odborníků) je plně dostačující.

Významným krokem k celkovému urychlení občanského soudního řízení ve věcech nesporných pohledávek je zavádění automatizace rozhodování, resp. zavádění možnosti učinit podání na předepsaných (de facto také elektronických) formulářích. Na druhou stranu je však nutno poznamenat, že právě zavádění automatizovaného rozhodování s sebou přináší větší nároky na ochranu žalovaného subjektu. Proto primární návrh v Zelené knize požadoval jakousi dvoufázovost rozhodování. V první řadě by bylo rozhodováno automatizovaně na základě učiněného návrhu, výsledkem by byla upomínka, resp. avízo žalovanému, aby buďto dobrovolně plnil, anebo tuto pohledávku odporoval. Soud by jej výslovně upozornil na skutečnost, že se nezabýval skutkovým stavem věci. Nedošlo-li by k podání odporu, bude soudem vydán nový, tentokrát již ne upomínací, platební rozkaz, který se po uplynutí lhůty pro podání (další možnost) odporu stane již vykonatelným.

Na základě vypracovaného návrhu došlo k jeho přezkoumání Právním výborem Evropského parlamentu, jenž vydal Zprávu o návrhu nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se stanoví řízení o Evropském platebním rozkazu.¹⁶ Tato zpráva se přiklání k tomu, aby právní úprava v nařízení byla primárně zaměřená na vztahy s mezinárodním prvkem, nikoliv tedy primárně na vztahy vnitrostátní. Vyslovila se negativně k dvoufázovosti rozhodování, resp. k dvojí možnosti podávat odpor.¹⁷ Schválila podání návrhu na předepsaném formuláři, negativně se však vyslovila k nutnosti připojit k návrhu alespoň jeden důkazní prostředek na podporu svého tvrzení. Dále vyslovila požadavek na co nejrychlejší rozhodnutí ve věci, pokud možno do tří měsíců od podání návrhu, rozhodnutí bude

¹⁶ Srov. Report on the proposal for a regulation of the European Parliament and of the Council creating a European order for payment procedure - COM (2004)0173 – C6-0006/2004 – 2004/0055(COD) dostupný na <http://www.europarl.europa.eu>.

¹⁷ Což se jeví jako poměrně zajímavé, neboť se jedná o standardní postup např. v Německu.

vykonatelné ve všech členských státech bez nutnosti jeho uznání (soudem) jiným členským státem.¹⁸

4. Nařízení č. 1896/2006

Dne 12. prosince 2006 bylo Evropským parlamentem a Radou Evropské unie přijato nařízení č. 1896/2006, kterým se zavádí řízení o evropském platebním rozkazu. Toto nařízení nabylo účinnosti ke dni 12. prosince 2008 a právní úprava České republiky na něj přímo reaguje novelou občanského soudního řádu provedenou novelou č. 7/2009 Sb., kterou byl do občanského soudního řádu zařazen nový § 174b o evropském platebním rozkazu.

4.1 Základní znaky aplikace nařízení o evropském platebním rozkazu

Jak již uvádí základní důvody přijetí tohoto nařízení a jak již bylo naznačeno, stojí evropský platební rozkaz na několika základních pravidlech, jež se při jeho aplikaci užijí.

Prvotním znakem evropského platebního rozkazu je kladení důrazu na rychlost a zejména účinnost občanského soudního řízení, a to ve věcech nesporných pohledávek, jež jsou nařízením vymezeny jako splatné (peněžitě) pohledávky, o nichž není mezi stranami právního sporu.

Velmi významným znakem současné právní úpravy evropského platebního rozkazu je, že je pouze na žalobci, zda jej využije, či nikoliv. Stejně tak má žalobce možnost využít procesních prostředků ochrany, které mu poskytují vnitrostátní právní předpisy. Evropský platební rozkaz tak není obligatorně využitelným a nenahrazuje tak národní právní úpravy.¹⁹

Jak již bylo naznačeno výše, podání návrhů na vydání evropského platebního rozkazu má být činěno ve formulářové podobě, což má

¹⁸ Více k připomínkám viz Stavinohová, J., Hurdík, J. a Lavický, P. Evropské podněty českému civilnímu procesu. In *Východiska a trendy vývoje českého práva po vstupu České republiky do Evropské unie*. Brno: Masarykova univerzita, 2005, s. 282-291.

¹⁹ I v České republice tak nadále lze bez jakýchkoliv pochybností využít právní úpravy § 172 a násl. občanského soudního řádu.

řízení v těchto věcech nepochybně urychlit. Protože v návrhu na vydání evropského platebního rozkazu by žalobce měl uvést skutečnosti, z nichž by vyplývalo subjektivní právo, měl by být žalobce povinen poskytnout popis důkazních prostředků na podporu svých tvrzení. Na základě všech skutečností uvedených na formuláři bude možné, aby došlo ke zjištění „zjevné podstaty nároku“, event. k vyloučení neopodstatněných či neoprávněných návrhů.

Žalovaný, v tomto řízení, tedy „informačně“ oslabený účastník řízení, bude v tomto postavení „kompenzován“ poučovací povinností soudu, jenž jej upozorní na možnost podat proti platebnímu rozkazu odpor, který napadené rozhodnutí zruší a věc bude projednána v rámci řádného řízení. Stejně tak by mělo být vyloučeno jakékoliv užití institutů náhradního doručení.

Nejvýznamnějším znakem pak je, že evropský platební rozkaz již nebude na území ostatních členských států dále přezkoumáván a v případě dobrovolného nesplnění povinnosti v něm uložené bude postaven naroveň všem exekučním titulům a bude vykonatelný stejnými způsoby výkonu rozhodnutí. Výkon rozhodnutí (exekuce) bude již provedena dle právní úpravy platné na území konkrétního členského státu.²⁰

4.2 Řízení o evropském platebním rozkazu

Řízení o evropském platebním rozkazu je nařízením č. 1896/2006 umožněno ve věcech přeshraničních nesporných pohledávek, které vyplývají z občanského a obchodního práva, přičemž čl. 2 odst. 2 negativně vymezuje, na které věci se nařízení nepoužije.²¹ Významnou podmínkou tedy je primární použití tohoto nařízení na právní vztahy mající mezinárodní charakter, spočívající v tom, že alespoň jeden z účastníků má bydliště nebo místo obvyklého pobytu

²⁰ Na území České republiky tedy dle části šesté občanského soudního řízení anebo na základě zákona č. 120/2001 Sb., exekučního řádu, ve znění pozdějších předpisů.

²¹ Jde tedy o majetková práva vyplývající z manželských vztahů, závětí a dědictví; úpadky, vyrovnání a podobná řízení; sociální zabezpečení; nároky z mimosmluvních závazků, pokud nejsou předmětem dohody mezi stranami, nedošlo k uznání dluhu nebo se nevztahují na peněžité pohledávky ze spoluvlastnictví.

v jiném členském státě, než je členský stát soudu, u něhož byl podán návrh na vydání platebního rozkazu.²²

Řízení se tedy zahajuje výlučně na návrh²³, příslušnost soudu je blíže upravena v čl. 6, který s odkazem na nařízení č. 44/2001 de facto stanovuje místní příslušnost dle bydliště (sídla) žalovaného subjektu.²⁴

Významným pro zahájení řízení je forma tohoto podání. Jde zásadně o podání činěné ve formě písemné, jež může mít podobu jak listinnou, tak i elektronickou. Zejména s elektronizací souvisí právní úprava občanského soudního řádu, resp. náležitostí pro podání adresovaná soudu ve smyslu § 42 odst. 4 (event. také § 79 odst. 1 pro podání žaloby). Lze tedy podání učinit i v podobě elektronické, přičemž na základě novely občanského soudního řádu provedené zákonem č. 123/2008 Sb. již (bez jakýchkoliv pochybností) není nutno, aby elektronické podání opatřené zaručeným elektronickým podpisem bylo do tří doplněno originálem či stejnopisem. Velmi zajímavou se jeví otázka, zda lze současnou právní úpravu § 174a občanského soudního řádu, tedy možnost podání na elektronickém formuláři, použít i pro případy evropského platebního rozkazu, či nikoliv. Lze doplnit, že nezávisle na české právní úpravě hovoří nařízení o „formulářové podobě“ návrhu, dokonce dle přílohy. Dle údajů, resp. formulářů uvedených na serveru ePodatelna²⁵, není odpověď zcela jasná, nicméně bez jakýchkoliv pochybností lze využít obecné podoby elektronických podání. Nutno doplnit, že ačkoliv se jedná o pohledávku nespornou, je nutno uvést žalobní důvod včetně popisu okolností, kterých se žalobce dovolává jako základu nároku a případně požadovaného úroku. Nutný je rovněž

²² S přímým odkazem na nařízení č. 44/2001 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech.

²³ Žalobce (navrhovatel) je povinen uvést jména a adresy stran a případně jejich zástupců a název a adresu soudu, ke kterému se návrh podává; výši nároku, včetně jistiny a případně úroku, smluvních pokut a nákladů; v případě požadovaného úroku úrokovou sazbu a období, za něž je tento úrok požadován; žalobní důvod včetně popisu okolností, kterých se žalobce dovolává; popis důkazních prostředků podporujících nárok; odůvodnění příslušnosti soudu a přeshraniční povahu.

²⁴ K tomu srov. např. Svoboda, K. Evropský platební rozkaz za dveřmi. Citováno dne [15. ledna 2009]. Interní číslo ASPI UX297.

²⁵ epodatelna.justice.cz.

popis důkazních prostředků podporujících uplatňovaný nárok. Samozřejmostí je splnění poplatkové povinnosti.

Tento návrh pak jistě má jak hmotněprávní²⁶, tak i procesní účinky podání.

Článek 8 nařízení pak klade důraz na rychlé rozhodnutí ve věci, tedy na právní posouzení soudem, zda se „nárok jeví jako opodstatněný“.²⁷ Toto posouzení se pak může provést i automatizovaným postupem.²⁸ Soud však i nadále musí zkoumat, zda podání splnilo všechny náležitosti uvedené v nařízení a příloze A. Není-li tomu tak, obdobně jako v českém občanském soudním řádu vyzve soud žalobce k doplnění, event. opravě podání, k čemuž mu stejně tak stanoví přiměřenou lhůtu.

Co se týče právní úpravy České republiky, nepřichází automatizované posouzení v úvahu, i když prvotní pokusy o jeho zavedení jsou patrné z novely občanského soudního řádu provedené zákonem č. 123/2008 Sb., která do § 174a zavádí tzv. elektronický platební rozkaz. Bohužel v České republice jediná elektronizace v tomto případě spočívá pouze na možnosti podat návrh na jeho vydání na elektronickém formuláři, další postup je naprosto shodný s postupem soudu při vydávání platebního rozkazu. Automatizované rozhodování je však typické pro zkrácená řízení např. v Německu,²⁹ avšak právě automatizované rozhodování v německé právní úpravě jednoznačně poukazuje na otázku ochrany „procesně“ slabšího subjektu, kterým je žalovaný, jemuž je poskytována zvýšená ochrana prostřednictvím dvoufázového rozhodování. První platební rozkaz je tak pouze „upomínkou“³⁰, jež se nemůže stát vykonatelným rozhodnutím, teprve až po jejím nevyslyšení lze přistoupit k vydání skutečného platebního rozkazu, který však žalovaný může stejně napadnout odporem. Bohužel z dikce čl. 8 a násl. nařízení nelze

²⁶ Typicky stavení nebo přerušení promlčecích a prekluzivních lhůt, stejně jako např. povinnost soudu věc projednat a rozhodnout, či např. překážku věci zahájené.

²⁷ Významným je užití formulace „se jeví“.

²⁸ Sujecki, B. Das Europäische Mahnverfahren. NJW, 2007, No. 23, p. 1622 – 1625.

²⁹ Rechberger, W. H., Kodek, E. Orders for Payment in the European Union/Mahnverfahren in der Europäischen Union/L'Injonction de Payer dans l'Union Européenne. Haag, Londýn, New York: Kluwer Law International, 2001, s. 16.

³⁰ Srov. Macur, J. Platební rozkaz v civilním procesu České republiky a zemí Evropské unie. Právní rozhledy, 2002, č. 5, s. 203

vysledovat tuto tendenci a rozhodování, byť automatizované, se bude koncipovat jako jednofázové, bez zvýšených požadavků na ochranu žalovaného.

Soud dle čl. 10 nařízení může rozhodnout i jen o části nároku, nevyplyvá-li nárok v celém rozsahu z podání učiněného žalobcem. I zde však soud musí žalobce vyzvat, zda přijme rozhodnutí evropským platebním rozkazem o takto určené „části“, či nikoliv.

Nejsou-li splněny náležitosti podání a nedošlo-li k jejich opravě či doplnění, stejně tak jako v případech neopodstatněných návrhů, soud dle čl. 11 nařízení návrh odmítne. V žádném případě tak dle čl. 11 odst. 3 nejde o rozhodnutí ve věci a žalobce se může opět domáhat vydání evropského platebního rozkazu anebo postupovat dle vnitrostátních předpisů členských států. Jinak soud přistoupí k vydání evropského platebního rozkazu.

4.3 Evropský platební rozkaz

Nařízení v čl. 12 stanovuje povinnost soudu rozhodnout evropským platebním rozkazem co nejdříve, obvykle do 30 dnů.³¹ Stejně jako pro podání návrhu je i pro evropský platební rozkaz v nařízení připojen vzorový formulář.³²

Čl. 12 odst. 3 nařízení je v zásadě obdobný s ustanoveními § 172 a násl. českého občanského soudního řádu. Žalovaný je v evropském platebním rozkazu vyzván, resp. poučen, že má buď dobrovolně splnit svoji povinnost peněžitého plnění, anebo do 30 dnů od doručení tohoto evropského platebního rozkazu podat odpor. Soud však musí v evropském platebním rozkazu výslovně uvést, že rozkaz byl vydán pouze na základě informací poskytnutých žalobcem, které nebyly soudem ověřovány, a že se rozkaz stane vykonatelným, pokud nebude u soudu podán odpor.

Pravidla doručování se řídí vnitrostátním předpisy, avšak za dodržení (minimálních) podmínek stanovených v čl. 13 až 15 nařízení. Pro Českou republiku by se tedy jednalo o doručování ve

³¹ Z dikce čl. 12 lze konstatovat, že se rozhodně nebude jednat o lhůtu pro soud závaznou.

³² Pro praktické příklady aplikace nařízení srov. např. Hackenberg, P. Erleichterte Forderungsdurchsetzung innerhalb der EU durch das neue europäische Mahnverfahren. BC, 2007, č. 12, s. 338 a násl.

smyslu ustanovení § 45 a násl. občanského soudního řádu, s účinností od 1. července pak také ve smyslu zákona č. 300/2008 Sb., o elektronických úkonech. Nicméně, ustanovení § 174b odst. 1 občanského soudního řádu jednoznačně vyžaduje doručení do vlastních rukou, bez možnosti náhradního doručení. Jinak nařízení (v rámci minimálních pravidel pro doručování) rozlišuje doručení s potvrzením o přijetí a doručení bez potvrzení o nepřijetí.

Jestliže tedy dojde k doručení, žalovaný je povinen buď plnit žalovanému, anebo je oprávněn podat odpor, a to do 30 dnů. Jestliže dojde k podání odporu, bude soud členského státu pokračovat v „běžném“ občanském soudním řízení, ledaže by žalobce požádal, aby řízení skončilo. Čl. 17 odst. 1 nařízení pak výslovně konstatuje, že hmotněprávní účinky podaného návrhu zůstávají zachovány, případné podání odporu a převedení řízení do sféry vnitrostátního procesního práva tedy nemá vliv na stavení či přerušení promlčecích či prekluzivních lhůt.

Nedojde-li k podání odporu, prohlásí soud členského státu, jenž rozhodnutí vydal, evropský platební rozkaz za vykonatelný, opět dle vzorového formuláře, a (již vykonatelný) jej zašle žalobci. V rámci státu výkonu rozhodnutí pak již není nutné evropský platební rozkaz dále opatřovat doložkou vykonatelnosti a ani jeho uznání již nelze napadnout. Čl. 20 nařízení umožňuje ve zcela výjimečných případech požádat o přezkum evropského platebního rozkazu i po uplynutí lhůty k podání odporu. Pro právní úpravu České republiky, s ohledem na již uvedený § 174b odst. 1 občanského soudního řádu, však přichází v úvahu prakticky pouze situace, kdy žalovaný nemohl popřít nárok z důvodu vyšší moci nebo mimořádných okolností, které nezavinil, avšak pokud tak učiní neprodleně. Stejně tak má možnost požádat o přezkum, je-li rozhodnutí zjevně chybné anebo existují-li pro to další zvlášť závažné důvody.³³

Český občanský soudní řád s ohledem na přezkum uvádí jediné ustanovení § 174b odst. 2, který stanoví, že k řízení o návrhu na přezkum evropského platebního rozkazu je příslušný soud, který evropský platební rozkaz vydal. Podání žádosti o přezkum tak

³³ Dle mého názoru však bude toto ustanovení způsobovat výrazné interpretační potíže.

v rámci českého procesního práva neznamená, že by se přezkumem zabýval soud vyššího stupně.

4.4 Výkon evropského platebního rozkazu

Článek 21 nařízení přenáší výkon rozhodnutí již plně do sféry práva vnitrostátního, nicméně v čl. 22 stanovuje pravidla pro zamítnutí a v čl. 23 zastavení a omezení výkonu rozhodnutí.³⁴ Výkon je na návrh žalovaného příslušným soudem v členském státě výkonu zamítnut, jestliže je evropský platební rozkaz neslučitelný s dřívějším rozhodnutím nebo rozkazem vydaným dříve v kterémkoliv jiném státě³⁵ anebo jestliže žalovaný uhradil žalobci částku stanovenou v evropském platebním rozkazu, a to do výše, v níž byla tato částka uhrazena.

Dojde-li tedy k výkonu rozhodnutí, může žalobce, resp. v rámci řízení vykonávacího oprávněný, využít postupu buď dle části šesté občanského soudního řádu, anebo dle ustanovení řádu exekučního. V rámci České republiky se tak dle § 258 odst. 1 občanského soudního řádu jedná o způsoby výkonu rozhodnutí znějících na peněžité plnění, tedy o srážky ze mzdy, prodej movitých a nemovitých věcí, event. podniku, přikázání pohledávky a příkaz k výplatě z účtu u peněžního ústavu. Poměrně specifické postavení má v českém právním řádu také zřízení soudcovského zástavního práva k nemovitostem.

Závěr

Řízení o evropském platebním rozkazu je novým procesním institutem, jenž na území Evropského společenství významnou měrou přispívá k rychlému řešení případů neplnění peněžitých pohledávek v rámci závazků mezi jednotlivými subjekty jiných členských států. Evropský platební rozkaz plně reflektuje skutečnost,

³⁴ Čl. 23 nařízení však není konkrétní, co omezení a zastavení výkonu týče.

³⁵ Jedná se o podmínky, že se dřívější rozhodnutí nebo rozkaz týkaly téže věci mezi stejnými stranami, dřívější rozhodnutí nebo rozkaz splňují podmínky nezbytné pro jejich uznání v členském státě výkonu a proti neslučitelnosti nemohla být při soudním řízení v členském státě původu vznesena námitka.

že existence mezinárodního prvku v občanskoprávních a obchodních vztazích může narušit proces účinného a efektivního vynucení splnění povinností ze závazků vyplývajících, což zejména v rovině vztahů obchodních, a to především u malých a středních podnikatelů, může činit poměrně vážné, či dokonce existenční potíže. Proto je nutno nadmíru pozitivně přivítat každou snahu, jež vede ke zrychlení a zvýšení efektivnosti, resp. snížení nákladnosti vynucení plnění povinností soudní cestou. Výjimečným je také poměrně krátký proces přijetí právní úpravy, resp. nařízení č. 1896/2006, jež bylo přijato de facto v době 6 let. Oprávněným subjektům, jsoucím v obchodním či občanskoprávním vztahu (samozřejmě až na výjimky naznačené výše), se tak do rukou dostává poměrně významný nástroj zlepšující jejich právní postavení, neboť se mohou domáhat svých ohrožených práv, resp. nesplněných povinností soudní cestou, avšak za výrazného urychlení a snížení nákladů. Celé řízení se tak skutečně dostává do roviny týdnů, tato doba je však dále prodlužována poměrně dlouhou lhůtou pro dobrovolné splnění v evropském platebním rozkaze uložené povinnosti žalovaným, či pro podání odporu. I tak je však řízení o evropském platebním rozkaze významným urychlením možnosti domoci se ochrany vynucením splnění nesporné pohledávky. V rámci Evropského společenství bude i nadále docházet k přibližování právních úprav v rovině procesního práva. Řízení o evropském platebním rozkaze sice ještě není praxí vyzkoušeno a zhodnoceno, nicméně již dnes lze konstatovat, že jeho účel a vlastně i podstata znamenají správný směr pro další vývoj.

Kontaktní údaje na autora – email:

radovan.david@law.muni.cz